

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ ДЛЯ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ

Розглянуто концептуальні засади формування інформаційної компетентності майбутніх перекладачів для аграрної галузі. Визначено комплекс методологічних підходів до формування інформаційної компетентності майбутніх перекладачів, який включає компетентнісний, діяльнісний та системний підходи. Розглянуто особливості їх застосування в цьому процесі. Проаналізовано сутність професійної компетентності перекладача згідно з Європейською магістерською програмою з перекладу (EMT). Вказано на залежність вибору змісту підготовки майбутніх перекладачів з метою формування їхньої інформаційної компетентності від вимог роботодавців. Сформульовано основні положення концепції формування інформаційної компетентності майбутніх перекладачів для аграрної галузі.

Ключові слова: концепція, методологічні підходи, інформаційна компетентність, перекладач.

Глобалізація суспільних процесів, розвиток інформаційного суспільства є ознаками домінування нових парадигм світового цивілізаційного розвитку, які впливають на всі сфери життєдіяльності сучасної людини. Зокрема, проявами глобалізаційних процесів в Україні є розширення міждержавних контактів, збільшення обсягів співпраці між вітчизняними й зарубіжними підприємствами та установами, розвиток комунікації між представниками різних країн і культур у всіх галузях. Ознаками розвитку в Україні інформаційного суспільства є домінування високоефективних технологій отримання, збереження, обробки, аналізу, поширення та використання інформації у світоглядній, духовній, естетичній, побутовій, виробничій та інших сферах діяльності. Хоча сучасні суспільні перетворення стосуються всіх членів суспільства, їх відчутного впливу зазнає саме професійна діяльність перекладачів. Це пояснюється тим, що забезпечення мовної комунікації, створення якісно нового мовного простору, організація ефективного процесу перекладу різної документації потребує висококваліфікованої професійної діяльності перекладачів, яка, насамперед, пов'язана з адекватністю передачі іншомовної інформації. З урахуванням переходу до інформаційного суспільства, що супроводжується бурхливим зростанням інформаційних потоків, які оточують людину в побуті та в процесі виробничої діяльності, актуальним є пошук ефективних механізмів формування відповідних компетентностей перекладачів, зокрема, інформаційної як невід'ємної складової їхньої професійної компетентності.

Мета статті – розглянути концептуальні засади формування інформаційної компетентності майбутніх перекладачів для аграрної галузі.

Питання формування інформаційної компетентності майбутніх фахівців досліджували вітчизняні й зарубіжні фахівці в різних напрямках. Зокрема,

аналізом методологічних засад сучасної філософії освіти опікувалися В. Кремень, І. Зязюн. Питання впровадження компетентісного підходу в освіту вивчали Н. Бібік, Н. Брюханова, Л. Ващенко, С. Денченко, Л. Зеленська, Е. Зеєр, І. Зязюн, В. Краєвський, О. Локшина, А. Маркова, А. Маслоу, Н. Ничкало, О. Овчарук, М. Петров, О. Пометун, Л. Паращенко, О. Савченко, Л. Тархан, Ю. Татур, С. Трубачева, Ч. Хендлер, А. Хуторської, Л. Шевчук та ін. Особливості впровадження інформаційних технологій у навчальному процесі та формування інформаційних компетенцій досліджували В. Андрущенко, Г. Балл, Н. Балик, В. Биков, І. Булах, Р. Гуревич, Є. Данильчук, М. Жалдак, О. Мацюк, Н. Морзе, О. Спірін, Ю. Рамський, С. Сисоєва, О. Співаковський, М. Угринович, Р. Шаран та ін.

Однак питання визначення концептуальних засад формування інформаційної компетентності майбутніх перекладачів, зокрема, для аграрної галузі, не було предметом окремого дослідження.

Освітня галузь на сучасному етапі відіграє провідну роль у підготовці особистості до гармонійного існування в умовах нових економічних і суспільних формацій, формуванні її ключових компетентностей.

Розгляд концептуальних засад формування інформаційної компетентності доцільно здійснювати, насамперед, в аспекті визначення методологічних підходів, якими оперує педагогічна наука. До найуживаніших серед них можна віднести: акмеологічний, праксеологічний, компетентісний, синергетичний, системний, аксіологічний, герменевтичний, культурологічний, діяльнісний, рефлексивний, технологічний, особистісно орієнтований, інтегративний, андрагогічний, адаптаційний, контекстний тощо. Така різноманітність методологічних підходів дає змогу науковцям обирати серед них той чи інший, відповідно до поставлених завдань. Зважаючи на те, що з позицій лише одного підходу важко зрозуміти сутність предмета дослідження, найчастіше вчені спираються на сукупність кількох з них. Вважаємо, що в комплексі підходів, використаних у процесі формування інформаційної компетентності перекладачів, найважливішими є:

- компетентісний, який передбачає зміщення акцентів із засвоєння знань, умінь і навичок на формування інформаційних компетенцій, які забезпечать гармонійне існування та професійну діяльність у сучасному інформаційному просторі;

- діяльнісний, оскільки формування готовності до обробки значних за обсягом і різноманітністю інформаційних потоків, здійснення адекватної передачі іншомовної інформації можливе через упровадження в навчальний процес елементів професійної діяльності;

- системний, враховуючи, що інформаційна компетентність формується як складова цілісної множини професійної компетентності в сукупності відносин і зв'язків між ними, тобто як система.

У межах нашої статті розглянемо особливості застосування компетентісного, діяльнісного й системного підходів до процесу формування інформаційної компетентності майбутніх перекладачів аграрної галузі. При цьому

під інформаційною компетентністю перекладача розуміємо здатність здійснювати обробку іншомовної інформації шляхом використання необхідних інформаційних ресурсів, інформаційно-комунікаційних технологій і технічних засобів з метою отримання адекватного вторинного інформаційного продукту мовою замовника з урахуванням його міжкультурних відмінностей, прагматичного аспекту й галузевої специфіки професійної діяльності.

Досвід багатьох зарубіжних країн показує, що одним із шляхів оновлення змісту освіти й навчальних технологій, узгодження їх із сучасними потребами інтеграції до світового освітнього простору є орієнтація сучасної професійної освіти на компетентнісний підхід та створення ефективних механізмів його запровадження. Основна ідея компетентнісного підходу зводиться до того, що результатом освіти є не окремі знання, уміння та навички, а компетентності. За такого підходу сутність підготовки майбутніх перекладачів полягає не в збагаченні їх певною кількістю інформації, а в розвитку вміння оперувати нею, проектувати та моделювати свою діяльність, формуванні здатності творчо застосовувати набуті знання й досвід у практичній діяльності, приймати ефективні рішення шляхом реалізації сформованих ключових компетентностей. Згідно з положеннями Європейської магістерської програми з перекладу (EMT), до ключових компетентностей перекладача, які в сукупності становлять його професійну компетентність, належать такі:

- компетентність з надання послуг перекладу;
- мовна компетентність;
- міжкультурна компетентність;
- інформаційна компетентність;
- тематична компетентність;
- технологічна компетентність [5, с. 4–7].

Серед виокремлених компетентностей інформаційна компетентність в умовах інформаційного суспільства значною мірою визначає рівень професійних якостей перекладача. Це підтверджується змістом компетенцій, які деталізують цю компетентність, що узгоджується із вимогами до професійної підготовки перекладачів, передбачених переважною кількістю наявних стандартів і роботодавцями.

Зважаючи на кінцеву мету процесу підготовки майбутніх перекладачів, яка передбачає їхню здатність виконувати професійну діяльність, процес формування інформаційної компетентності має реалізовуватися через практичну складову змісту підготовки зазначених фахівців. Це зумовлює застосування діяльнісного підходу, згідно з яким діяльність визначають як основу, засіб і вирішальну умову розвитку особистості, як форму активної цілеспрямованої взаємодії людини з навколишнім світом. Особистість розглядають як суб'єкта діяльності, який сам формується в діяльності та спілкуванні з іншими людьми й визначає характер цієї діяльності та спілкування. З погляду психології, зміст освіти засвоюють не шляхом передачі інформації людині, а в процесі її власної активної, спрямованої діяльності. Науковці зазначають, що узагальненим результатом професійної освіти має стати готовність випускника до

соціальної та професійної діяльності, бо тільки через власну активну діяльність людина здатна розвиватися [1].

Застосування діяльнісного підходу при формуванні інформаційної компетентності майбутніх перекладачів полягає у визначенні, включенні до навчального процесу та оволодінні студентами під час навчальних занять тими видами діяльності, які формують їхню готовність і здатність до виконання професійних завдань.

На нашу думку, одним з аспектів застосування цього підходу є формування змісту навчальних дисциплін з урахуванням специфіки майбутньої професійної діяльності, а саме: визначення змісту дисциплін загальноінформаційної підготовки, розробка спецкурсів із вивчення специфічних особливостей застосування інформаційних технологій у професійній діяльності, включення тем і модулів у ті дисципліни циклу професійної та практичної підготовки, які формують окремі інформаційні компетенції. При цьому формування, структурування, відбір, черговість вивчення освітнього матеріалу має відповідати критеріям повноти й системності видів діяльності та бути зорієнтованим на формування вмінь і здатностей майбутнього перекладача до виконання професійних завдань. Орієнтиром у визначенні означених складових освітнього матеріалу можуть слугувати вітчизняні й зарубіжні стандарти, які регламентують умови здійснення та забезпечення якості перекладів [2; 4], а також вимоги роботодавців до компетенцій фахівців [6]. Зокрема, нині в межах діяльності академічної мережі “Еразмус” здійснюється виконання міжнародного проекту OPTIMALE (Optimising Professional Translator Training in a Multilingual Europe), який має на меті узагальнення стандартів освіти та змісту навчання перекладачів, вимог до їх компетенцій і професійної діяльності, відслідковування ринкових і суспільних потреб у галузі перекладу. У цьому проекті беруть участь навчальні заклади з 32 країн, серед яких 70 університетів із країн Європи. Реалізація цього проекту є продовженням розвитку й доповненням роботи, започаткованої при створенні Європейської програми підготовки перекладачів ЕМТ (European Master’s in Translation) у розрізі розширення географічних меж процесів моніторингу систем підготовки перекладачів, зміцнення зв’язків з установами та професійними організаціями в галузі перекладу. За результатами виконання зазначеного проекту визначено 11 компетенцій перекладача, які, на думку більше ніж 700 представників перекладацьких структур з різних країн Європи, є найважливішими [6]. Зокрема, до цього переліку належать такі компетенції (розміщені в порядку зменшення значущості):

1. Здатність забезпечувати якість перекладу на 100%.
2. Здатність розуміти вимоги клієнта.
3. Здатність визначати й застосовувати процедури контролю якості.
4. Здатність перекладати матеріали в одній або кількох вузькоспеціалізованих галузях.
5. Досвід у галузі професійного перекладу.
6. Усвідомлення професійної етики та стандартів.

7. Уміння визначати необхідні ресурси.
8. Здатність оцінювати.
9. Наявність вищої освіти з перекладу або суміжних галузей.
10. Здатність консолідувати відносини з клієнтами.
11. Здатність використовувати системи пам'яті перекладів.

Серед наведеного переліку заслуговує на окрему увагу компетентність “здатність перекладати матеріали в одній або кількох вузькоспеціалізованих галузях”, сформованість якої у фахівця з перекладу хочуть бачити 89% представників перекладацьких структур [6]. Однак при цьому прослідковується певна суперечність, яка полягає в тому, що, з одного боку, майбутній фахівець має добре володіти галузевою специфікою, з іншого – зміст його підготовки зорієнтований переважно на загальнолінгвістичну підготовку. Це узгоджується з тезою, що підготовка перекладачів до здійснення професійної діяльності в аграрній галузі висуває низку додаткових вимог до їхніх компетенцій, які пов'язані зі знаннями галузевої специфіки. Їх формування здійснюється лише в межах незначних за обсягом спецкурсів, а також за рахунок формування інформаційних компетенцій з використання ресурсів, які містять галузеву інформацію й термінологію. Значний обсяг таких ресурсів сконцентровано у вигляді інформаційних баз даних сільськогосподарського спрямування (AGRIS, AGORA, FSTA тощо), депозитарних бібліотек ФАО, збірників міжнародних стандартів на харчові продукти тощо, які можуть бути ефективно використані за умови сформованості інформаційної компетентності [3].

Застосування системного підходу до формування інформаційної компетентності майбутніх перекладачів доцільно розглядати в сукупності складових навчального процесу, організаційно-педагогічних дій, операцій, процедур, педагогічних умов тощо. Це передбачає побудову моделі процесу формування інформаційної компетентності з дотриманням основних принципів системного підходу, таких як: цілісність (дає змогу розглядати одночасно систему як єдине ціле й водночас як підсистему для вищих рівнів); ієрархічність будови (наявність безлічі елементів, розташованих на основі підпорядкування елементів нижчого рівня елементам вищого рівня); структуризація (дає можливість аналізувати елементи системи і їх взаємозв'язок у межах конкретної організаційної структури); множинність (використання кібернетичних, економічних і математичних моделей для опису окремих елементів і системи загалом); системність (властивість об'єкта володіти всіма ознаками системи).

Узагальнюючи вищезазначене, ми дійшли висновку, що концептуальні засади формування інформаційної компетентності ґрунтуються на філософських положеннях теорії пізнання, діяльнісній теорії навчання, наукових ідеях компетентнісного, діяльнісного й системного підходів.

Провідна ідея при цьому полягає в тому, що формування інформаційної компетентності майбутніх перекладачів є невід'ємною складовою їхньої професійної підготовки в умовах розвитку інформаційного суспільства та інтеграції України у світовий освітній простір, що враховує сучасні глобалізаційні процеси, вітчизняний і зарубіжний досвід підготовки фахівців з перекладу.

Таким чином, сформулюємо основні положення концепції формування інформаційної компетентності майбутніх перекладачів аграрної галузі:

1. Майбутній перекладач має бути підготовленим до гармонійного існування та професійної діяльності в сучасному інформаційному просторі. Зростання обсягів і різноманіття інформаційних потоків, необхідність професійно здійснювати адекватну передачу іншомовної інформації як головного об'єкта діяльності перекладачів вимагають спеціальної підготовки щодо формування їхньої інформаційної компетентності.

2. Модель формування інформаційної компетентності майбутніх перекладачів аграрної галузі відображає одну з важливих складових процесу їхньої професійної підготовки. Ця модель спрямована на забезпечення можливості оптимізувати складові навчального процесу з безпосереднім впливом на майбутню професійну діяльність, виявляти ефективні шляхи вирішення фахових завдань, фіксувати зміни в системі підготовки, відслідковувати міжкомпонентні та зворотні зв'язки для підвищення рівня готовності перекладачів до виконання своїх професійних обов'язків.

3. Сформована інформаційна компетентність майбутніх перекладачів аграрної галузі передбачає здатність фахівця усвідомлювати та визначати власні інформаційні потреби, обирати й реалізовувати оптимальні шляхи їх задоволення відповідно до наявних і доступних інформаційних ресурсів, інформаційно-комунікаційних технологій та технічних засобів з урахуванням галузевої специфіки професійної діяльності.

Висновки. Отже, концептуальні засади формування інформаційної компетентності майбутніх перекладачів аграрної галузі базуються на філософських положеннях теорії пізнання, діяльнісній теорії навчання, наукових ідеях компетентнісного, діяльнісного та системного підходів. Ці підходи взаємодоповнюють один одного, що забезпечує можливість вибору оптимальних форм, методів і засобів навчання, а також змісту підготовки майбутніх перекладачів для формування їхньої інформаційної компетентності.

Список використаної літератури

1. The OPTIMALE employer survey and consultation [Electronic resource]. – Mode of access: http://www.translator-training.eu/attachments/article/52/WP4_Synthesis_report.pdf.
2. Тарасенко Р.О. Шляхи забезпечення інформаційних потреб майбутніх перекладачів аграрної галузі / Р.О. Тарасенко // Педагогічні науки : зб. наук. праць. – Херсон : ХДУ, 2013. – Вип. 63. – С. 349–354.
3. Competences for professional translators, experts in multilingual and multimedia communication. – Brussels, January 2009. – 7 p.
4. Грицай Н. Сучасні підходи до методичної підготовки майбутніх учителів біології [Електронний ресурс] / Н. Грицай. – Режим доступу: http://zag-pedagogika.at.ua/load/suchasni_pidkhodi_do_metodichnoji_pidgotovki_majbutnikh_uchiteliv_biologiji/1-1-0-294.
5. Стандарт асоціації перекладачів України. Кваліфікація та сертифікація перекладачів. Загальні вимоги [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uta.org.ua/15>.
6. BS EN 15038:2006 Translation services – Service Requirements, June 2006.

Стаття надійшла до редакції 29.01.2014.

Тарасенко Р.А. Концептуальные основы формирования информационной компетентности будущих переводчиков для аграрной отрасли

Рассмотрены концептуальные основы формирования информационной компетентности будущих переводчиков для аграрной отрасли. Определен комплекс методологических подходов к формированию информационной компетентности будущих переводчиков, который включает компетентностный, деятельностный и системный подходы. Рассмотрены особенности их применения в этом процессе. Проанализирована сущность профессиональной компетентности переводчика согласно Европейской магистерской программе по переводу (EMT). Указано на зависимость выбора содержания подготовки будущих переводчиков с целью формирования их информационной компетентности от требований работодателей. Сформулированы основные положения концепции формирования информационной компетентности будущих переводчиков для аграрной отрасли.

Ключевые слова: концепция, методологические подходы, информационная компетентность, переводчик.

Tarasenko R. Conceptual foundations of formation of information competence of future translators for the agricultural sector

Conceptual foundations for the formation of information competence of future translators for the agricultural sector are considered. The set of methodological approaches to the formation of information competence of future translators is defined. It includes competence, activity and system approaches. The features of their application in the process of the formation of information competence of future translators are considered. The competence approach means that the nature of training future translators is not the enrichment of some amount of information and the development of skills to operate it, but the process of designing and simulating their activities forming ability creatively apply their knowledge and experience in practice, effective decisions through the implementation of existing core competencies. Applying active approach in the formation of information competence of translators is to determine inclusion in the learning process those activities that shape their readiness and ability to perform professional tasks. The use of a systematic approach to the formation of information competence of interpreters should be considered as components of the educational process, organizational and pedagogical actions, operations, procedures, pedagogical conditions and so on. This involves building a model of the process of formation of information competence in compliance with the basic principles of a systematic approach. These approaches complement each other, providing a choice of optimal forms, methods and means of education and training of future translators to form their information competence. The essence of professional competence of an interpreter under the European Master's program of Translation (EMT) is analyzed. The dependence of the selection of content of subjects for future translators in order to form their information competence on requirements of employers is indicated. The main positions of the concept of information competence of future translators for the agricultural sector are formulated. The formed information competence of future translators for agricultural sector provides their ability to understand and define their own information needs, select and implement the best ways to meet them in accordance with existing and available information resources, information and communication technologies and hardware based on specificity of sector.

Key words: concept, methodological approaches, information competence and translator.